การจัดการหนี้สินครัวเรือนตามหลักทิฏฐธรรมิกัตถประโยชน์
Household debt management based on the principles of Ditthadhamikattaprayot

พระมหาวรวัฒน์ อภินนฺโท (วิชัย)
Phramaha Worawat Apinantho (Wichai)
สำนักศาสนศึกษาวัดสันปูเลยสะหลีเวียงแก้ว จังหวัดเชียงใหม่
San Pu Ley Sali Wiang Kaew Temple Religious Education Center, Chiang Mai Province
Email: worrawat69@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการจัดการหนี้สินครัวเรือนตามหลักทิฏฐิธรรมิกัตถประโยชน์ ผลการศึกษาพบว่า หนี้สิน หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลสองฝ่ายเพื่อให้เกิดการยอมรับสามารถต่อรองในสิทธิ์ที่จะพึงได้ทั้งสองฝ่ายโดยมองถึงผลประโยชน์กันเอง หนี้สินครัวเรือนแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ 1. หนี้สินในระบบ เป็นหนี้สินที่ลูกหนี้ทำกับสถาบันการเงินหรือธนาคารที่มีกฎหมายรับรองและควบคุมอยู่ และ 2. หนี้สินนอกระบบ เป็นหนี้สินที่เกิดจากลูกหนี้ไม่สามารถกู้ยืมกับสถาบันการเงินหรือธนาคารได้จึงไปใช้บริการหนี้สินนอกระบบ หลักทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์ คือ หลักธรรมที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ในปัจจุบันสามารถนำมาบริหารจัดการหนี้สินครัวเรือนได้ ประกอบด้วยหลักการ 4 ข้อ ได้แก่ 1) อุฏฐานสัมปทา มีความขยันหมั่นเพียร 2) อารักขสัมปทา รักษาโภคทรัพย์ที่หามาได้ด้วยความขยันหมั่นเพียรโดยชอบธรรม 3) กัลยาณมิตตตา การคบกัลยาณมิตร ผู้ถึงพร้อมด้วยศรัทธา ศีล จาคะ ปัญญา และ 4) สมชีวิตา การอยู่อย่างพอเพียง รู้ทางเจริญทรัพย์และทางเสื่อมแห่งโภคทรัพย์

คำสำคัญ: การจัดการ, หนี้สินครัวเรือน, หลักพุทธธรรม

Abstract

This academic article aims to study household debt management based on the principle of Dhammakathaprayot. The results of the study found that debt refers to a relationship between two parties to create acceptance and negotiation of rights that both parties should receive by looking at each other's benefits. Household debt is divided into 2 types: 1. Formal debt is a debt that debtors make with financial institutions or banks that are certified and controlled by law, and 2. Informal debt is a debt that debtors cannot borrow from financial institutions or banks, so they use informal debt services. The principle of Dhammakathaprayot is a moral principle that is beneficial in the present and can be used to manage household debt. It consists of 4 principles: 1) Uthansampatha is diligence and perseverance. 2) Arakkhasampatha is protecting wealth that is earned through diligence and perseverance in a legitimate

way. 3) Kalyanamitta is associating with good friends who are complete in faith, morality, generosity, and wisdom. 4) Samajiva is living a simple life, knowing the path to wealth and the path to wealth loss.
Keywords: Management, Household debt, Buddhist principles

บทนำ

การพัฒนาเศรษฐกิจจะบรรลุผลตาม ความมุ่งหมาย แต่ความสำเร็จดังกล่าวได้นำไปสู่ผลการพัฒนา ที่ไม่พึงปรารถนาทางด้านสังคม และการพัฒนานั้นอาจจะไม่ยั่งยืน เพราะคนในสังคมส่วนใหญ่ยังไม่ได้รับผลประโยชน์จากกระบวนการพัฒนาที่ต่อเนื่องกันมายาวนาน จึงได้มีการจัดการระบบ และการบริหารกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมืองกำหนดให้ดำเนินการตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่า ด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมือง แห่งชาติ พ.ศ. 2544 เพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นดังกล่าว คือลดปัญหาความขัดแย้งในสังคมจากการเลื่อมล้ำของรายได้และการแย่งชิงทรัพยากรธรรมชาติที่เหลืออยู่เพียงเล็กน้อยนั้นมากขึ้น รวมถึงการพัฒนาจะกระจุกอยู่เฉพาะพื้นที่ในเขตเมือง และชุมชนด้านอุตสาหกรรม เกิดการกระจายการพัฒนาสู่ชนบทเพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างเท่าเทียมกัน

กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติเป็นกองทุนหมุนเวียนประเภทเพื่อการกู้ยืม ซึ่งถือเป็นเงินนอกงบประมาณของรัฐบาล หมายถึง เงินทั้งปวงที่อยู่ในความรับผิดชอบของส่วนราชการนอกจากเงินงบประมาณรายจ่าย เงินรายได้แผ่นดิน เงินเบิกเกินส่งคืน และเงินเหลือจ่ายปีเก่าส่งคืนดำเนินงานมาตั้งแต่ปี 2544 โดยรัฐจัดสรรงบประมาณเพื่อจัดตั้ง กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง กองทุนละ 1 ล้านบาท โดยให้ประชาชนร่วมกันบริหารจัดการกองทุนด้วยตนเอง ส่วนหน่วยงานของรัฐมีหน้าที่ให้คำปรึกษาและแนะนำเท่านั้น กองทุนหมู่บ้านมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนสำหรับการลงทุนเพื่อพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้ เพิ่มรายได้และลดรายจ่าย หรือสำหรับการส่งเสริมและพัฒนาไปสู่การสร้างสวัสดิภาพ สวัสดิการ หรือ ประโยชน์ส่วนรวมอื่นใดให้แก่ประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง รวมถึงเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียน เพื่อบรรเทาความเดือดร้อนเร่งด่วนสำหรับประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง และลดการกู้ยืมเงิน นอกระบบของประชาชน โดยทำให้กลุ่มคนที่ไม่สามารถเข้าถึงบริการทางการเงินเชิงพาณิชย์ในระบบ (Formal financial services) เนื่องจากไม่มีรายได้เพียงพอและส่วนใหญ่ไม่มีหลักทรัพย์ค้ำประกัน เงินกู้สามารถเข้าถึงสินเชื่อสำหรับประชาชนระดับฐานรากได้มากขึ้น อันเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจฐานรากของประเทศ พัฒนาคุณภาพชีวิต และบรรเทาปัญหาความยากจนของประชาชน รวมทั้งเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศสู่การพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน (ศิริขวัญ วิเชียรเพลิศ, 2558 : 1) เพื่อให้ประชาชนได้ใช้เป็นเงินหมุนเวียนในการลงทุนพัฒนาอาชีพ สร้างงานสร้างรายได้ ลดรายจ่าย และเป็นการกระจายรายได้ให้กับท้องถิ่น พร้อมทั้งมีการเสริมสร้างและพัฒนาหมู่บ้าน และชุมชนเมืองให้มีขีดความสามารถในระบบบริหารจัดการเงินกองทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านและ ชุมชนเมืองด้วยตนเองเพื่อสร้างศักยภาพในการเสริมสร้างความเข้มแข็ง ในทางเศรษฐกิจและสังคม ของประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนเมืองเพื่อให้สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน

ดังนั้น กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง คือ เป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียน สำหรับการลงทุนพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้ หรือ เพิ่มรายได้ ลดรายจ่ายบรรเทาเหตุฉุกเฉิน และจำเป็นเร่งด่วน ส่งเสริมและพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนเมืองให้มีขีดความสามารถ จัดระบบเงินกองทุน บริหารจัดการเงินกองทุนเสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตัวเองของหมู่บ้านและชุมชนเมือง การเรียนรู้ การสร้างและพัฒนาความคิดริเริ่ม เสริมสร้างศักยภาพและส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงกระตุ้นเศรษฐกิจในระดับฐานราก เสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคมในอนาคต เกิดศักยภาพ ความเข้มแข็งของประชาชนในหมู่บ้านชุมชนเมืองเศรษฐกิจสังคม ตามปรัชญาของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ เสริมสร้างสำนึกความเป็นชุมชนและท้องถิ่นชุมชนเป็นผู้กำหนดอนาคต และจัดการหมู่บ้านและชุมชนด้วยคุณค่าและภูมิปัญญาของตนเองเกื้อกูลประโยชน์ต่อผู้ด้อยโอกาสในหมู่บ้านและชุมชน เชื่อมโยงกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างชุมชน ราชการ เอกชนและประชาสังคม กระจายอำนาจให้ท้องถิ่น และพัฒนาประชาธิปไตยพื้นฐาน

การศึกษาการจัดการหนี้สินครัวเรือน โดยมีกองทุนหมู่บ้านในการจัดการแก้ปัญหาหนี้สินดังกล่าว เป็นการแก้ปัญหาด้านคุณภาพชีวิตในการบริหารจัดการทรัพย์ให้เหมาะสมกับรายรับและรายจ่ายก่อให้เกิดความสมดุลกัน ประกอบการศึกษาปัจจัยที่มีผลกระทบกับสภาพแวดล้อมทางชุมชน รวมถึงการขาดประสบการณ์และการตัดสินใจที่ไม่สามารถหาแหล่งเงินทุนได้อย่างรวดเร็ว จึงเป็นช่องว่างก่อให้เกิดหนี้นอกระบบในอัตราดอกเบี้ยสูง จึงเป็นปัญหาที่ยากจะแก้ไขได้ ดังนั้นเมื่อกองทุนหมู่บ้านมี เพื่อเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนสำหรับการลงทุนเพื่อพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้ เพิ่มรายได้และลดรายจ่าย หรือสำหรับการส่งเสริมและพัฒนาไปสู่การสร้างสวัสดิภาพ สวัสดิการ หรือประโยชน์ส่วนรวมอื่นใดให้แก่ประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง รวมถึงเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนเพื่อบรรเทาความเดือดร้อนเร่งด่วนสำหรับประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง และลดการกู้ยืมเงินนอกระบบของประชาชน โดยทำให้กลุ่มคนที่ไม่สามารถเข้าถึงบริการทางการเงินเชิงพาณิชย์ในระบบ

เนื้อหา

1. แนวคิดเกี่ยวกับหนี้สินครัวเรือน

หนี้สิน คือ ความผูกพันที่มีผลในกฎหมายซึ่งบุคคลฝ่ายหนึ่งเรียกว่า “เจ้าหนี้” ชอบที่จะได้รับชำระหนี้มีวัตถุเป็นการกระทำหรืองดเว้น หรือส่งมอบทรัพย์สินจากบุคคลอีกฝ่ายหนึ่งเรียกว่า “ลูกหนี้” (เสนีย์ ปราโมช, 2539 : 35) ความผูกพันในกฎหมายระหว่างบุคคลเดียวหรือหลายคน โดยที่ฝ่ายหนึ่งเรียกว่าเจ้าหนี้ ซึ่งมีสิทธิ์จะเรียกให้บุคคลคนเดียวหรือหลายคน และอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งเรียกว่าลูกหนี้ให้ชำระหนี้ โดยให้ส่งมอบทรัพย์สิน หรือให้ทำการ หรือให้งดเว้นการอย่างใดอย่างหนึ่งตามความหมายนี้ หนี้สินจึงมีลักษณะสำคัญ 3 ประการ คือ

1. ต้องมีเจ้าหนี้และลูกหนี้ หนี้นั้นต้องมีคู่กรณีสองฝ่าย ฝ่ายหนึ่งเป็นผู้ทรงสิทธิ์เรียกว่าเจ้าหนี้ อีกฝ่ายหนึ่งเป็นผู้มีหน้าที่ต้องชำระหนี้ เรียกว่า ลูกหนี้ ด้วยอำนาจแห่งมูลหนี้ เจ้าหนี้ย่อมมีสิทธิ์จะเรียกร้องให้ลูกหนี้ชำระหนี้ได้ โดยบุคคลทั้งสองฝ่ายคือเจ้าหนี้และลูกหนี้นั้นอาจจะเป็นบุคคลธรรมดาหรือเป็นนิติบุคคลก็ได้ หากมีหลายคนก็จะเรียกว่าเจ้าหนี้ร่วม หรือลูกหนี้ร่วมก็ได้

2. ต้องมีความผูกพันในกฎหมาย ความจำเป็นในการดำรงชีพทำให้บุคคลต้องเข้ามาเกี่ยวข้องติดต่อซึ่งกันและกันในลักษณะต่างๆกัน คือ เกี่ยวข้องกันด้วยความตกลงปลงใจทั้งสองฝ่ายที่เรียกว่า

สัญญา มูลหนี้ตามกฎหมายแพ่งจึงเกิดจากลักษณะ 4 ประการ คือ สัญญา การจัดการงานนอกสั่ง ลาภมิควรได้ และละเมิดหนี้ ที่เกิดแต่สัญญานั้นเป็นหนี้ที่เกิดจากนิติกรรม คือ การตกลงกันของทั้ง สองฝ่ายก่อให้เกิดหนี้ขึ้น ส่วนหนี้ที่เกิดแต่การจัดการนอกสั่งลาภมิควรได้ และละเมิดนั้นเป็นหนี้เกิด จากนิติเหตุ กระทำหรืองดเว้น โดยมิได้ตกลงกันมาก่อนเลย หากแต่การกระทำหรือการงดเว้นนั้นบัง เกิดขึ้นโดยมีกฎหมายรับรองให้มีสิทธิ์และหน้าที่ทำให้เกิดหนี้ขึ้น

3. ต้องมีวัตถุแห่งหนี้ สิ่งที่นำมาใช้กันตามมูลหนี้นั้น กฎหมายเรียกว่า วัตถุแห่งหนี้ ซึ่งอาจ เป็นอย่างหนึ่งอย่างใดใน 3 อย่าง คือ กระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดให้ งดเว้นการกระทำอย่างใดอย่าง หนึ่งให้ และส่งมอบทรัพย์สินให้ (ชัยยุทธ วัชรานนท์, 2546 : 93-95) รวมถึงความเชื่อและความ ไว้วางใจระหว่างบุคคล 2 ฝ่าย ในการที่จะให้ลูกหนี้กู้ยืมโดยมีสัญญากำหนดเงื่อนไข และเงื่อนไขเวลา การชำระหนี้สินคืนในอนาคต หรือ ความเชื่อโดยวิวัฒนาการมาจากระบบเศรษฐกิจที่ใช้สิ่งของ แลกเปลี่ยนกัน เรียกระบบเศรษฐกิจในช่วงนี้ว่า Barter economy ต่อมาได้พัฒนาเข้าสู่ระยะที่มนุษย์ ได้หาวิธีเพื่อให้เกิดความสะดวกในการแลกเปลี่ยน โดยนำวัตถุหรือแร่ธาตุ มาเป็นสื่อกลางในการ แลกเปลี่ยนแทนโดยเรียกวัตถุนี้ว่า เงินตรา (จริยา ภัทรธีรานนท์, 2546 : 4) ภาระผูกพันในปัจจุบัน ของกิจการอันเป็นผลมาจากเหตุการณ์ในอดีต ซึ่งคาดว่าจะส่งผลในอนาคตให้กิจการ สูญเสีย ทรัพยากรที่มีประโยชน์เชิงเศรษฐกิจ เช่น การส่งมอบสินทรัพย์หรือการให้บริการ เป็นต้น (สุ พิษญ์ชญา เหล่าธรรมทัศน์, 2551 : 1) ในเรื่องหนี้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ได้นำเอา แนวความคิดเรื่องหนี้ มาจากระบบกฎหมายซีวิลลอว์ ซึ่งมีรากฐานมาจากกฎหมายโรมัน หนี้คำนี้จึง เป็นคำแปลของสิทธิชนิดหนึ่ง เรียกกันในกฎหมายโรมันว่า obligation ถ้าจะแปลสั้นๆ ตามถ้อยคำก็ คงแปลได้ว่าเป็น “ภาระ” หรือ “หน้าที่” หรือความเป็นหนี้ ซึ่งเป็นการมองจากทางด้านลูกหนี้ โดย เป็นผู้มีความผูกพันจะต้องชำระหนี้ หากมองทางด้านเจ้าหนี้ “หนี้” ถือว่าเป็นสินทรัพย์ (asset) อัน เป็นส่วนหนึ่งของกองทรัพย์สินของเจ้าหนี้ แต่เมื่อมองทางด้านลูกหนี้ “หนี้” ก็เป็นความรับผิด ทางด้านการเงินของลูกหนี้ (โสภณ รัตนากร, 2551 : 5) เป็นนิติสัมพันธ์ระหว่างบุคคลสองฝ่าย ซึ่งฝ่าย หนึ่งต้องกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งให้อีกฝ่ายหนึ่งการกระทำแบ่งเป็นสามชนิดคือ 1. กระทำ 2.ละเว้น การกระทำ และ 3.การโอนทรัพย์สิน (จิ๊ด เศรษฐบุตร, 2541 : 24) จำนวนเงินที่บุคคลหรือกิจการค้า เป็นหนี้ต่อบุคคลภายนอกเป็นภาระผูกพันตามกฎหมายในปัจจุบันของกิจการอันเกิดจากการค้าหรือ การกระทำในอดีตมีผลทำให้กิจการต้องชำระหนี้ตามภาระที่ได้ผูกพันนั้นในอนาคต ซึ่งจะมีความ สอดคล้องกับสำนักงานสถิติแห่งชาติที่ให้คำนิยามหนี้สินของครัวเรือนหมายถึง จำนวนเงินกู้ยืม ทั้งหมดของสมาชิกในครัวเรือนที่ค้างชำระทั้งจากสถาบันการเงินและบุคคลอื่นนอกครัวเรือน และหนี้ ที่เกิดจากการเช่าซื้อ การซื้อสินค้าเงินผ่อน การซื้อเชื่อสินค้า การจำนำ การจำนอง และเงินส่งแชร์ ตาย เป็นต้น” (ฐานิตา มีลา, 2556 : 21)

สรุปได้ว่า หนี้สิน หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลสองฝ่ายเพื่อให้เกิดการยอมรับ สามารถต่อรองในสิทธิ์ที่จะพึงได้ทั้งสองฝ่ายโดยมองถึงผลประโยชน์กันเองแต่หากมีการชำระหนี้ไม่ ตามวันเวลาที่กำหนดไว้ร่วมกันดังกล่าว มีการกระทำหรืองดเว้นการกระทำบางอย่างซึ่งจะมีผลทาง กฎหมายได้รวมถึงสัญญาเงื่อนไขที่จะพึงได้เสียในอนาคตไม่ว่าการแลกเปลี่ยนด้วยสิ่งของอย่างใดอย่าง หนึ่งเพื่อแทนค่าของเงินตราที่ได้มีการกู้ยืมไปของลูกหนี้นั้น เป็นสิทธิที่จะเรียกร้องจากเจ้าหนี้โดยต้อง อยู่ในกฎหมายที่กำหนดไว้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

2. ลักษณะหนี้สินครัวเรือน

จำนวนเงินที่ได้ทำสัญญาหรือไม่ได้ทำสัญญาในการยืมเงินและต้องใช้คืนจากแหล่งเงินกู้ต่าง ๆ (นุกูล ตรีเจริญ, 2548 : 3) ก่อให้เกิดการเป็นหนี้ครัวเรือนและหนี้ภายในท้องถิ่นอาจหมายถึงภายในอาณาเขตบริเวณเดียวกันครอบคลุมดังต่อไปนี้ การกู้ยืมพันธบัตรที่สามารถชำระหนี้ได้ตามกฎหมายถือว่าเป็นภาวะหนี้สินในระยะยาว พันธบัตรของรัฐบาล การเป็นหนี้อันเกิดจากการใช้เครดิตสินเชื่อสอดคล้องกับ วนิศา โชคปลอด (2554 : 11) กล่าวว่า หนี้สินครัวเรือนแบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ หนี้สินในระบบและหนี้สินนอกระบบ หนี้สินในระบบเป็นหนี้สินที่ลูกหนี้ทำกับสถาบันการเงินหรือธนาคารที่มีกฎหมายรับรองและควบคุมอยู่ ส่วนหนี้สินนอกระบบเป็นหนี้สินที่เกิดจากลูกหนี้ไม่สามารถกู้ยืมกับสถาบันการเงินหรือธนาคารได้ จึงไปใช้บริการหนี้สินนอกระบบ ความแตกต่างระหว่างหนี้สินในระบบกับหนี้สินนอกระบบดังนี้

1. หนี้สินในระบบ จะมีกฎหมายควบคุมอยู่ ทุกฝ่ายว่าเป็น เจ้าหนี้ ลูกหนี้ ผู้ค้ำประกันฯลฯ จะต้องปฏิบัติและได้รับความคุ้มครองจากกฎหมายอย่างยุติธรรม กฎเกณฑ์ กติกา เงื่อนไข และข้อบังคับต่างๆของหนี้สินในระบบ จะมีความยุติธรรม ไม่มีการเอารัดเอาเปรียบซึ่งกันและกัน เมื่อมีปัญหาหนี้สิน เช่น ปัญหาการผิดนัดชำระหนี้สิน ก็มีขั้นตอนและกระบวนการในการดำเนินการตามกฎหมายที่ชัดเจนแบบตรงไปตรงมา หนี้สินในระบบหากฟ้องร้องแล้วจะมีการบังคับจำนองหรือขายทอดตลาดสินทรัพย์หรือหลักประกันไปตามขั้นตอน ทั้งฝ่ายลูกหนี้และก็ได้รับโอกาสที่จะต่อสู้กันในชั้นศาลได้อย่างเท่าเทียมกันไม่มีความเหลื่อมล้ำและอยู่ภายใต้กฎหมายเหมือนกัน และการกู้ยืมเงินในระบบ ได้แก่ การกู้ยืมเงินจากแหล่งสถาบันการเงินที่ได้รับ การจดทะเบียนจัดตั้งถูกต้องตามกฎหมาย เช่น ธนาคารสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกร สำหรับการกู้ยืมเงินในระบบนั้นจะมีขั้นตอนการให้กู้ยืมเงินที่มีลักษณะยุ่งยากกว่า การกู้ยืมเงินจากนอกระบบ เนื่องจากผู้ให้กู้ในระบบจะมีหลักเกณฑ์ในการพิจารณามากและผลการพิจารณาจะให้กู้ยืม (พรรณภา ธุวนิมิตรกุล, 2555 : 20)

2. หนี้สินนอกระบบ หมายถึง การกู้หนี้ยืมสินที่ไม่อยู่ในระบบสถาบันการเงิน เช่น การกู้ยืมกันระหว่างเพื่อนฝูงหรือญาติพี่น้อง ซึ่งการกู้ยืมเงินดังกล่าว จะไม่มีกติกามารยาทที่เป็นมาตรฐานเช่น การทำสัญญากู้ยืมเงินอาจจะใช้กระดาษเปล่าเขียนข้อความการกู้ยืมเงิน โดยใช้ลายมือของลูกหนี้หรือเจ้าหนี้เป็นผู้เขียน ซึ่งบางครั้งก็ไม่มีพยานรับรู้ หรือบางครั้งก็มีการขูดลบ ขีดฆ่า (เยาวเรศ ทับพันธุ์, 2549 : 8) ลูกหนี้ที่เป็นหนี้สินนอกระบบส่วนมากจะเป็นคนที่ไม่มีความรู้และไม่สามารถกู้ยืมหนี้สินในระบบ จึงต้องหันไปใช้บริการของหนี้สินนอกระบบที่เจ้าหนี้นอกระบบจะเป็นผู้กำหนด กฎเกณฑ์ กติกาเงื่อนไขต่างๆ ตามความพอใจการเอารัดเอาเปรียบจากเจ้าหนี้นอกระบบ เริ่มตั้งแต่การปล่อยกู้ยืม ซึ่งจะปล่อยกู้โดยไม่มีสัญญาหรือหลักฐานใดๆ แล้วเก็บเงินค่าผ่อนชำระรายวัน ดอกเบี้ยจากลูกหนี้แพงกว่าอัตราดอกเบี้ยของหนี้สินในระบบ การกู้ยืมเงินจากแหล่งนอกสถาบันการเงินที่เป็นแหล่งเงินกู้ที่ไม่ได้รับการจดทะเบียนอย่างถูกต้อง ทางเลือกหลายทางหามีทางเลือกเดียวไม่ถือว่าเป็นการตัดสินใจต้องให้เหตุผลประกอบการพิจารณาโดยใช้ข้อมูล (แสวง รัตนมงคลมาศ, 2537 : 13)

สรุปได้ว่าแนวคิดภาวะหนี้สินครัวเรือนจัดเป็นสองระบบคือหนี้สินในระบบและ หนี้สินนอกระบบ โดยหนี้สินในระบบนั้น ใช้หลักของกฎหมายกฎเกณฑ์เงื่อนไขและวิธีการต่างๆให้เป็นลายลักษณ์อักษรในการกู้ยืม เพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นในการนำหลักทรัพย์ออกมาใช้สร้างหรือลงทุน สิ่งที่ผู้ที่เรียกว่าลูกหนี้ ให้เกิดผลสัมฤทธิ์และวางแผนในการสร้างสิ่งที่ต้องการ ซึ่งมีผลกระทบทั้งข้อดีข้อเสีย

ของผู้ที่ค้ำประกันให้กับลูกหนี้โดยใช้ตำแหน่งทางฐานะของบุคคลนั้นมาเป็นการรับรองการกู้นี่ยืมสินครั้งนี้ ส่วนหนี้สินนอกระบบเป็นการตกลงระหว่างเจ้าหนี้ โดยการให้กู้หนี้ยืมสินเป็นพันธบัตรแต่ไม่มีการจดหรือบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษรแต่มีการตกลงกันด้วยวาจาโดยจะคิดดอกเบี้ยมากกว่ามาตรฐานที่กฎหมายกำหนดไว้แต่เป็นการเพิ่ม โอกาสการกู้ยืมมากที่สุดแต่มีผลกระทบมากที่สุดเหมือนกันก่อให้เกิดหนี้สะสมเป็นจำนวนมาก

3. หลักทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์ 4

ธรรมที่เป็นไปเพื่อให้ได้มาซึ่งประโยชน์ในปัจจุบัน ประโยชน์อันพึงได้รับจากการประกอบกิจการหรือมีอาชีพที่สุจริต ถูกต้องทั้งทางกฎหมายและ ศีลธรรม ผลประโยชน์ที่ได้จากการประกอบกิจนั้น เป็นผลที่ได้ทันตาเห็นไม่ต้องรอถึงภายภาคหน้า ผลประโยชน์ที่ได้รับจากการประกอบกิจอาจจะเป็นเงิน สิ่งของ ชื่อเสียง เกียรติยศ การยกย่องสรรเสริญ หรือกล่าวอย่างง่าย ๆ ว่าเป็นผลประโยชน์อาจเป็นวัตถุหรือผลตอบแทนทางด้านจิตใจก็ได้ อาจเป็นสิ่งที่บุคคลทั่วๆ ไปปรารถนา การที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งจะได้มาซึ่งประโยชน์นั้น จะต้องแสวงหาอย่างมีหลักการและมีแผนการ ซึ่งหลักการและแผนการนี้ เรียกว่า ธรรมที่เป็นไปเพื่อให้ได้มาซึ่งประโยชน์ในปัจจุบัน อันมีอยู่ 4 ประการ คือ 1. ความขยันหมั่นเพียร 2. การรู้จักรักษาทรัพย์และประหยัด 3. คบคนดีเป็นมิตร 4. เลี้ยงชีพตามสมควรแก่กำลังทรัพย์ที่หามาได้ (พระไตรปิฎก ฉบับภาษาไทย, เล่ม 23, ข้อ 144 : 289) เป็นหลักธรรมในพุทธศาสนาหมายถึง ประโยชน์ในปัจจุบัน 4 อย่างอาจเรียกสั้นๆว่า ทิฏฐธัมมิกัตถะ เนื่องจากอัตถะ แปลว่า ประโยชน์อยู่แล้ว จึงไม่จำเป็นต้องมีประโยชน์ ซ้ำซ้อนกันสองคำก็ได้หรืออาจเรียกเต็มๆ ว่า ทิฏฐธัมมิกัตถสังวัตตนิกธรรมหมายถึง ธรรมที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ในปัจจุบัน หลักธรรมอันอำนวยประโยชน์สุขขั้นต้น เพื่อประโยชน์สุขสามัญที่มองเห็นกันในชาตินี้ ที่คนทั่วไปปรารถนา มีทรัพย์ ยศ เกียรติ ไมตรี เป็นต้นอันจะสำเร็จด้วยธรรม 4 ประการ คือ

1. อุฏฐานสัมปทา ถึงพร้อมด้วยความหมั่น เช่นขยันหมั่นเพียร เลี้ยงชีพด้วยการหมั่นประกอบการงาน เป็นผู้ขยันไม่เกียจคร้านในการงานนั้น ประกอบด้วยปัญญาเครื่องสอดส่อง อันเป็นอุบายในการงานนั้น ให้สามารถทำได้สำเร็จ อีกหลักธรรมหนึ่งที่เรียกได้ว่าอุฏฐานสัมปทา คือ มรรคมีองค์ 8 นี้แปลว่า ทางมีองค์ 8 ประการ อันประเสริฐ 8 ได้แก่ สัมมาวายามะ ความพยายามชอบ การกระทำชอบ สัมมาสติความ ระลึกชอบ สัมมาสมาธิตั้งจิตมั่นชอบ (พระไตรปิฎก ฉบับภาษาไทย, เล่ม 10, ข้อ 299 : 348)

2. อารักขสัมปทาถึงพร้อมด้วยการรักษาโภคทรัพย์ที่หามาได้ด้วยความขยันหมั่นเพียรโดยชอบธรรม รักษาคุ้มครองโภคทรัพย์เหล่านั้นไว้ได้พร้อมมูล ไม่ให้ถูกลัก หรือทำลายไปโดยภัยต่างๆ ได้มาโดยธรรมเขารักษาคุ้มครองโภคทรัพย์นั้นด้วยคิดว่า ทำอย่างไรโภคทรัพย์เหล่านี้ของเรา จึงจะไม่ถูกพระราชาริบ โจรไม่ลัก ไฟไม่ไหม้ น้ำไม่พัดไป ทายาทผู้ไม่เป็นที่รักไม่ลักไป นี้เรียกว่า อารักขสัมปทา

3. กัลยาณมิตตตา คบคนดี ไม่คบคนชั่ว อยู่อาศัยในบ้านหรือนิคมใด ย่อมดำรงตน เจรจาสนทนากับบุคคลในบ้านหรือนิคมนั้น ซึ่งเป็นผู้มีสมาจารบริสุทธิ์ ผู้ถึงพร้อมด้วยศรัทธา ศีลจาคะ ปัญญา มีสติสัมปชัญญะ มีความยำเกรง มีความเคารพ กระทำตามคำของมิตรดีทั้งหลาย (พระไตรปิฎก ฉบับภาษาไทย, เล่ม 25, ข้อ 195 : 237)

4. สมชีวิตา อยู่อย่างพอเพียง รู้ทางเจริญทรัพย์และทางเสื่อมแห่งโภคทรัพย์ แล้วเลี้ยงชีพพอเหมาะ ไม่ให้สุรุ่ยสุร่ายฟุ่มเฟือยนัก ไม่ให้ฝืดเคืองนัก ด้วยคิดว่า รายได้ของเราจักต้องเหนือรายจ่าย และรายจ่ายของเราจักต้องไม่เหนือรายได้ ด้วยการใช้จ่ายอย่างนี้รายรับของเราจักเกินรายจ่ายและรายจ่ายของเราจักไม่เกินรายรับ ถ้ากุลบุตรนี้มีรายรับน้อย แต่เลี้ยงชีพอย่างฟุ่มเฟือย ก็จะมีผู้กล่าวหาเขาได้ว่ากุลบุตรผู้นี้ ใช้จ่ายโภคทรัพย์เหมือนคนกินผลมะเดื่อ

ดังที่พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช) ได้ให้ความหมายว่า คุณธรรมที่อำนวยประโยชน์ให้ในปัจจุบัน คือให้ผลในชาตินี้ โดยเป็นเหตุให้ผู้ปฏิบัติมีความมั่นคั่งมั่นคง จึงเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า หัวใจเศรษฐี มี 4 ประการคือ

1. อุฏฐานสัมปทา ถึงพร้อมด้วยความหมั่น คือ ขยันในการทำงานหาเลี้ยงชีพ ในการปฏิบัติหน้าที่ต่าง ๆ

2. อารักขสัมปทา ถึงพร้อมด้วยการรักษา คือ รู้จักรักษาทรัพย์สิ่งของที่มีอยู่หรือที่ได้มา ให้อยู่คงทน

3. กัลยาณมิตตตา ความมีเพื่อนดี คือรู้จักคบเพื่อน รู้จักหาคู่ครองที่ดี

4. สมชีวิตา ความมีชีวิตเหมาะสม คือ รู้จักใช้สอยทรัพย์สมบัติ กินอยู่พอเพียง ไม่ฟุ่มเฟือยเกินไป ไม่ฝืดเคืองเกินไป (พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), 2548 : 320) ซึ่งให้ความหมายว่า เป็นธรรมที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ ในปัจจุบันหรือเพื่อสร้างฐานะของตนให้มีความสุขขั้นต้น

ในข้อปฏิบัติทั้งสี่นี้ในตำราเรียกว่าหลักทิฏฐธัมมิกัตถะแปลว่าประโยชน์ปัจจุบัน วิธีปฏิบัติให้ตนเป็นคนมีหลักแหล่งได้รับประโยชน์จากการครองเรือน เป็นวิธีทำให้ทรัพย์วิธีการรักษาทรัพย์ที่มีอยู่ป้องกันศัตรูภายนอกให้ทรัพย์ และวิธีป้องกันศัตรูภายในให้ทรัพย์ (ปิ่น มุทุกันต์, 2542 : 114) นอกจากนี้ ว.วชิรเมธี ได้กล่าวว่าหัวใจเศรษฐีคือหลักธรรมที่นำไปสู่จุดหมายจะทำอะไรก็ประสบผลสำเร็จ นักเรียน นักศึกษา พ่อค้าแม่ค้านักธุรกิจ พนักงานบริษัท แม้แต่นักการเมือง หากนำหัวใจเศรษฐีนี้มาปรับใช้ในชีวิต รับประกันได้ถึงความสำเร็จมี 4 ประการคือ (พระเมธีวชิโรดม (วุฒิชัย วชิรเมธี), 59 : 63)

1. อุ มาจาก อุฏฐานสัมปทา แปลว่า ขยันหา หมายความว่า อย่าเกียจคร้านคำว่าขยันในทัศนคติของ ว.วชิรเมธี ก็คือเดินไปข้างหน้าเมื่อตื่นขึ้นมาให้เดินไปข้างหน้าทันทีเพราะว่าเงินเป็นของกลางใครเดินไปหาก็เป็นของคนนั้น เงินไม่ได้ถูกผูกขาดไว้ให้เป็นสมบัติของคนรวยเงินถูกออกแบบมาเพื่อให้เป็นสมบัติของคนทั้งโลกใครมีความขยันมากคนนั้นก็ได้มาก ใครมีความขยันน้อยกว่านั้นก็ได้น้อย ใครไม่ขยันเลยคนนั้นก็ไม่ได้อะไรเลย นี่คือขยันหาลุกขึ้นมาแล้วเดินไปหาเงิน

2. อา มาจาก อารักขสัมปทา แปลว่า รักษาดี หมายความว่า เงินเข้ามือซ้าย มือขวาต้องเก็บเงินเข้ามือขวา มือซ้ายต้องเก็บ ไม่ใช่เงินเข้ามามือทางซ้าย ไหลออกทางขวา เงินเข้ามือทางขวา ไหลออกทั้งซ้าย อย่างนี้ไม่มีทางรวยแน่นอน เราต้องรู้จักเก็บ เก็บรักษาให้ดี

3. กะ มาจาก กัลยาณมิตตตา แปลว่า มีกัลยาณมิตร คือรู้จักคบคนนี้เป็นเพื่อนหลายคนคงจะรู้ความหมายดีอยู่แล้วว่า คู่ค้าของเรานั้นสำคัญมากจัดว่าเป็นกัลยาณมิตรเหมือนกัน เพราะหากเรามีสินค้าแต่ไม่มีคู่ค้า แล้วใครจะทำมาหากินกับเรา

4. สะ มาจาก สมชีวิตา แปลว่า ใช้ชีวิตพอเพียง หมายความว่าจะลงทุนอะไรเราต้องประมาณตัวเองท่านสอนไว้ 3 คำ คือ มีเหตุผล พอประมาณ ทางสายกลาง

สรุปว่า ธรรมที่เป็นไปเพื่อให้ได้มาซึ่งประโยชน์ในปัจจุบัน ประโยชน์อันพึงได้รับจากการประกอบกิจการหรือมีอาชีพที่สุจริต ถูกต้องทั้งทางกฎหมายและศีลธรรม ผลประโยชน์ที่ได้จากการประกอบกิจนั้น เป็นผลที่ได้ทันตาเห็นไม่ต้องรอถึงภายภาคหน้า ผลประโยชน์ที่ได้รับจากการประกอบกิจ อาจจะเป็นเงิน สิ่งของ ชื่อเสียง เกียรติยศ การยกย่องสรรเสริญ ขยันหมั่นเพียรในการปฏิบัติหน้าที่การงานและการประกอบอาชีพที่สุจริตรู้จักใช้ปัญญาสอดคล้อง ตรวจตราหาวิธีการที่เหมาะที่ดีจัดการและดำเนินการให้ได้ผลดี รู้จักคุ้มครองเก็บรักษาโภคทรัพย์ และ ผลงานที่ตนได้ทำไว้ด้วยความขยันหมั่นเพียรโดยชอบธรรม คบหาคนดีเป็นมิตรคือรู้จักเสวนาคบหาคนไม่ควรคบ ผู้มีความสามารถผู้น่าเคารพนับถือ และมีคุณสมบัติเกื้อกูลแก่อาชีพการงาน เลี้ยงชีวิตแต่พอดีคือรู้จักกำหนดรายได้และรายจ่ายเป็นอยู่พอดีสมรายได้มิให้ฝืดเคือง หรือฟุ่มเฟือย ให้รายได้เหนือรายจ่าย มีประหยัดเก็บไว้ เป็นธรรมที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ในปัจจุบันหรือเพื่อสร้างฐานะของตนให้มีความเจริญงอกงาม

4. การประยุกต์หลักทิฏฐธรรมิกัตถประโยชน์กับการจัดการหนี้สินครัวเรือน

การจัดการหนี้สินครัวเรือนเชิงพุทธบูรณาการกับหลักทิฏฐธัมมิกัตถสังวัตตนิกธรรม 4 สามารถนำมาเป็นแนวทางในการจัดการหนี้สินครัวเรือนได้ดังนี้

1) ด้านการวางแผน คือ การกำหนดการวางแผน ประชุมคณะกรรมการเพื่อกำหนดแนวทางการจัดทำแผนของกองทุนหมู่บ้านควรมีการตรวจสอบในความทันสมัยสามารถดำเนินการได้ และปรับเปลี่ยนให้เข้ากับบริบทของแต่ละกองทุน มีการส่งเสริมการหารายได้เสริมให้กับสมาชิกกองทุนหมู่บ้านในช่วงเวลาว่างเพื่อเป็นการหารายได้เพิ่มเติม เป้าหมายวัตถุประสงค์ของกองทุนหมู่บ้าน มีความชัดเจน ที่มีความจำเป็นต่อครอบครัว วางแผนปรับเปลี่ยนให้สอดรับกับความเป็นอยู่ของคนในชุมชน บูรณาการกับหลักทิฏฐธัมมิกัตถสังวัตตนิกธรรม 4 คือ **อุฏฐานสัมปทา** มีการพัฒนาศักยภาพการทำงานให้กับสมาชิกส่งเสริมการประกอบอาชีพสุจริต ส่งเสริมอาชีพภายในครัวเรือน ส่งเสริมการหารายได้เสริมให้กับสมาชิกกองทุนหมู่บ้านในช่วงเวลาว่างเพื่อเป็นการหารายได้เพิ่มเติมงบประมาณกองทุนถูกจัดสรรให้เป็นแบบในการจัดการตามวัตถุประสงค์มีการส่งเสริมอาชีพอย่างเป็นรูปธรรมเป็นตัวอย่างในการบริหารกองทุนหมู่บ้าน

2) ด้านการจัดองค์การ คือ การจัดโครงสร้างของอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน และมีการแบ่งภาระหน้าที่ความรับผิดชอบให้ชัดเจนมีการพิจารณาเงินกู้ของสมาชิกให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของผู้กู้และมีการติดตามประเมินผล มีความรู้ความสามารถในการจัดการกองทุนหมู่บ้าน คณะกรรมการจำนวน 9-15 คนที่ได้รับ การคัดเลือกเป็นจำนวนที่มีความเหมาะสม และความชัดเจนเหมาะสมกับการใช้ปฏิบัติของสมาชิกกองทุน บูรณาการกับหลักทิฏฐธัมมิกัตถสังวัตตนิกธรรม 4 คือ **อารักขสัมปทา** ส่งเสริมให้สมาชิกบริหารเงินทุนอย่างมีเหตุผล เก็บออมเงินไว้ใช้ในยามจำเป็น นำเงินไปลงทุนให้เกิดผลกำไร ส่งเสริมสมาชิกของกองทุนหมู่บ้านมีการออมเงินทั้งในส่วนที่เป็นเงินสัจจะ เงินออม และส่งเสริมการออมให้เกิดดอกผล ให้กับสมาชิกของกองทุน ให้ความรู้ชมเชยและให้รางวัลแก่ผู้มีสัจจะในการบริหารทรัพย์แก่สมาชิก

3) ด้านการบังคับบัญชาสั่งการ คือ มีการสั่งการที่เป็นลำดับขั้นตอน และมีความชัดเจนในการสั่งการและมีการใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการ เพื่อเกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการบริหารงาน การตรวจสอบให้ความเป็นธรรมแก่สมาชิกกองทุนหมู่บ้านให้เห็นเป็นรูปธรรม เรื่องการ

จัดสรรเงินกู้ให้สมาชิกตามความเหมาะสม มีการแบ่งแยกหน้าที่และความรับผิดชอบอย่างชัดเจนในการปฏิบัติตามนโยบายกองทุนหมู่บ้านมีความโปร่งใสยุติธรรมตรวจสอบได้ การพิจารณาเงินกู้ยืมการโอนเงินให้สมาชิกมีความรวดเร็ว บูรณาการกับหลักทิฏฐธัมมิกัตถสังวัตตนิกธรรม 4 คือ **กัลยาณมิตตตา** ส่งเสริมให้สมาชิกมีจิตสำนึกที่ดี ซื่อสัตย์สุจริต ยกย่องสมาชิกที่ชำระหนี้สินตรงเวลา มีระเบียบข้อบังคับจ่ายเงินตรงเวลา ปรึกษากับกลุ่มบุคคลต้นแบบที่ประสบความ สำเร็จเพื่อให้คำแนะนำในการดำเนินชีวิตในทางที่ถูกต้องไม่ก่อให้เกิดหนี้สินมากเกินไป ช่วยแก้ปัญหามีการช่วยเหลือเป็นเงินในยามเกิดเหตุฉุกเฉิน

4. ด้านการประสานงาน คือ การทำงานให้สามารถทำงานร่วมกันได้อย่างมีความสุข และมุ่งไปสู่เป้าหมายเดียวกัน และประสานงานกันในระบบที่มีการติดต่อกันในหลายช่องทางเพื่ออำนวยความสะดวกให้กับสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ประจำปี สอบถามปัญหาของสมาชิกและจะคอยแก้ปัญหามีการช่วยเหลือเป็นเงินในยามเกิดเหตุจำเป็น ให้ตระหนักคิดในการใช้จ่ายที่มีความจำเป็นนำบัญชีรายรับรายจ่ายให้เห็นถึงค่าใช้จ่ายแต่ละวัน ได้เสริมสร้างเศรษฐกิจของประชาชนในหมู่บ้านให้ดีขึ้น มีเงินออมมากขึ้นจากการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้าน สามารถแก้ปัญหาดอกเบี้ยสูงจากเงินกู้นอกระบบให้แก่ครอบครัว บูรณาการกับหลักทิฏฐธัมมิกัตถสังวัตตนิกธรรม 4 คือ **กัลยาณมิตตตา** มีการสร้างเครือข่ายให้การแก้ปัญหาที่ซ้ำซ้อน โดยมีการสร้างกลุ่มงานเพื่อให้เข้าถึงปัญหาและหาทางออกที่ไม่มีผลกระทบระหว่างสมาชิกและคณะกรรมการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันอย่างมีเหตุผล

5. ด้านการควบคุม คือ มีการวางกฎ ระเบียบที่ชัดเจน และสมาชิกต้องปฏิบัติตามจะมีการพิจารณาปัญหาที่เกิดขึ้นแล้วสามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างรวดเร็ว ในการจัดทำแผนปฏิบัติงานควรมีการกำหนดเป้าหมายหรือมีการกำหนด KPI ที่ชัดเจน ในการขับเคลื่อนงานของกองทุนหมู่บ้าน ให้ความร่วมมือกันทุกๆ หน่วยงานในภาครัฐ และของหมู่บ้านในการปฏิบัติการทุกๆ ด้าน สมาชิกรายใดที่ยังมีความจำเป็นอยู่ก็สามารถเอาเงินออมที่สะสมมาทั้งปีไปลงทุนตามความเป็นที่มีอยู่ ขั้นตอนในการรับเงินกองทุนหมู่บ้านมีหลักฐานเอกสารรับเงินที่ชัดเจน อนุมัติให้กู้ยืมเงินจากกองทุน มีความสะดวกในการชำระเงินกู้พร้อมดอกเบี้ย การกำหนดจำนวนเงินที่ต้องชำระแต่ละงวด บูรณาการกับหลักทิฏฐธัมมิกัตถสังวัตตนิกธรรม 4 คือ **สมชีวิตา** ส่งเสริมให้สมาชิกมีความพอใจในฐานะของตน ส่งเสริมให้สมาชิกเลี้ยงชีพอย่างสุจริต นำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิต การจัดสอนการทำบัญชีเบื้องต้นเพื่อลดรายจ่าย ครัวเรือนมีการจัดทำบัญชีรายจ่ายประจำเดือน ส่งเสริมให้เกิดการออมในกองทุนหมู่บ้านเพื่อจัดระเบียบรายรับรายจ่ายและวิธีการกู้ให้เหมาะสม

สรุป

สภาพปัญหาการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในสังคมบริโภคนิยม การดำเนินชีวิตของมนุษย์ในสังคมบริโภคนิยม มีพฤติกรรมบริโภคในชีวิตประจำวันที่เกี่ยวข้อง กับการซื้อ การกิน การท่องเที่ยว การดูแลสุขภาพ การมีเครื่องอำนวยความสะดวก เสพความ บันเทิง ใช้สินค้าและบริการต่าง ๆ ซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากกระแสวัฒนธรรมตะวันตก เป็นตัวกระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมและเพื่อตอบสนองความต้องการและความปรารถนาที่เกินความจำเป็นของการดำเนินชีวิต เป็นสาเหตุที่มาของปัญหาต่าง ๆ ได้แก่ 1) ปัญหาการขาดความเพียร 2) ปัญหาการไม่รู้จักประหยัดทรัพย์ 3) ปัญหาการคบคนพาล และ 4) ปัญหาการใช้จ่ายทรัพย์เกินฐานะ หลักทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา

หลักทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา คือ หลักธรรมที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ในปัจจุบัน ประกอบด้วย 4 ประการ ได้แก่ 1) อุฏฐานสัมปทา ถึงพร้อมด้วยความ ขยันหมั่นเพียร 2) อารักขสัมปทา ถึงพร้อมด้วยการรักษาโภคทรัพย์ที่หามาได้ด้วยความ ขยันหมั่นเพียรโดยชอบธรรม 3) กัลยาณมิตตตา การคบกัลยาณมิตร ผู้ถึงพร้อมด้วยศรัทธา ศีล จาคะ ปัญญา และ 4) สมชีวิตา การอยู่อย่างพอเพียง รู้ทางเจริญทรัพย์และทางเสื่อม แห่งโภคทรัพย์ การประยุกต์ใช้หลักทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์เพื่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ในสังคมบริโภคนิยม 1) การประยุกต์ใช้หลักทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์เพื่อแก้ปัญหาการขาดความเพียร 2) การประยุกต์ใช้หลักทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์เพื่อแก้ปัญหาการไม่รู้จักประหยัดทรัพย์ 3) การประยุกต์ใช้หลักทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์เพื่อแก้ปัญหาการคบคนพาล

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

ควรมีการรณรงค์และส่งเสริมให้ประชาชนแสดงหนี้สินของครัวเรือนอย่างตรงไปตรงมา เพื่อกำหนดแนวทางในการแก้ไขปัญหาอย่างตรงจุด โดยอาจมีการทำข้อตกลงในการบริหารจัดการหนี้สินครัวเรือน เช่น การให้กู้ยืมเงินกองทุนหมู่บ้านโดยสามารถชำระเป็นผลผลติทางการเกษตร เป็นต้น ทั้งนี้ควรมีการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ด้วยเพื่อความยั่งยืนในการบริหารจัดการหนี้สิน

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการเขียนบทความครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาความเชื่อหรือพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาที่สามารถนำมาบริหารจัดการหนี้สินครัวเรือนได้

บรรณานุกรม

จริยา ภัทรธีรานันท์. (2546). **ปัญหาหนี้เสียของสถาบันการเงินในช่วงวิกฤติเศรษฐกิจ**. ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.

จิ๊ด เศรษฐบุตร. (2541). **หลักกฎหมายแพ่งลักษณะหนี้**. พิมพ์ครั้งที่ 19. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ชัยยุทธ วัชรานนท์. (2546). **ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ฉบับปัจจุบัน**. กรุงเทพมหานคร: อัมรินทร์การพิมพ์.

ฐานิตา มีลา. (2556). “ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นหนี้นอกระบบของชาวนา ในเขตอำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี”. **วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาการประกอบการ**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

นุกูล ตรีเจริญ. (2548). “การศึกษาภาระหนี้สินของนายทหารชั้นประทวนสังกัดกองบัญชาการกองพลทหารปืนใหญ่ต่อสู้อากาศยาน”. **ปัญหาพิเศษพัฒนาประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต สาขานโยบายสาธารณะ**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยบูรพา.

ปิ่น มุทุกันต์. (2542). **เรือนชั้นนอก-เรือนชั้นใน**. พิมพ์ครั้งที่ 16. กรุงเทพมหานคร: บริษัทสร้างสรรค์บุ๊คส์ จำกัด.

พรรณุภา ธุวนิมิตรกุล. (2555). **การเงินธุรกิจ**. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). (2548). **คำวัด**. กรุงเทพมหานคร: เลี่ยงเชียง.

พระเมธีวชิโรดม (วุฒิชัย วชิรเมธี). (2559). **เคล็ดลับหัวใจเศรษฐี**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สปายะ.

เยาวเรศ ทับพันธุ์. (2549). **ปัจจัยกำหนดแหล่งเงินกู้และระดับการกู้ยืมของครัวเรือนชนบท**. กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.

วนิศา โชคปลอด. (2554). “การเป็นหนี้นอกระบบของพนักงาน : กรณีศึกษานิคมสวนอุตสาหกรรมเครือสหพัฒน์ศรีราชา จังหวัดชลบุรี”, **วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาบริหารงานยุติธรรม**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยบูรพา.

ศิริขวัญ วิเชียรเพลิศ. (2558). **รายงานการศึกษากองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงบประมาณของรัฐสภา สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.

สุพิษญ์ชญา เหล่าธรรมทัศน์. (2551). **เอกสารประกอบคำสอนวิชา บช. 201 การบัญชี**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

เสนีย์ ปราโมช. (2539). **ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรมและหนี้**. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.

โสภณ รัตนากร. (2551). **คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยหนี้**. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพมหานคร: นิติบรรณการ.

แสวง รัตนมงคลมาศ. (2537). **องค์กรการนำการตัดสินใจ**. กรุงเทพมหานคร: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.